

บทที่ 8

บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การวิจัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงนี้ ใช้วิธีวิจัยเอกสาร และเสนอรายงานผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ข้อมูลหลักในการวิจัย คือ วรรณกรรมหนังตะลุง 59 เรื่อง เป็นเอกสารที่เกี่ยวกับ วรรณกรรมหนังตะลุง 10 เรื่อง และเป็นบทหนังตะลุงอีก 49 เรื่อง โดยมีความมุ่งหมายของการ วิจัยและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ความมุ่งหมายในการวิจัย

- เพื่อร่วบรวมและวิเคราะห์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง
- เพื่อศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง
- เพื่อเปรียบเทียบหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงกับ หลักธรรมที่เป็นพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

- ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากแหล่ง ข้อมูลต่าง ๆ
- นำร่องตรวจสอบข้อมูล จัดระบบข้อมูล
- ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล
- เสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงมี 18 ประการ คือ
  1. พระตัณตรัย
  2. ไตรสิกขา
  3. นิพพาน
  4. ขันติโสรัจจะ
  5. หิริโอตตัปปะ
  6. กธรรม
  7. อัปปมาทะ
  8. สัจจะ
  9. ความกตัญญูกตเวที
  10. เบญจศีล
  11. อกุศลमูล
  12. โภกธรรม
  13. ไตรลักษณ์
  14. ปฏิจสมุปนาท
  15. อริยสัจจ์
  16. สังคหัตถุ
  17. ธรรมวารสารธรรม
  18. พราหมวิหาร
2. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงค้านความสำคัญ ความหมาย และประโยชน์ มีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่เป็นพุทธธรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้
  1. พระตัณตรัย คือ รัตนะอันประเสริฐ 3 ประการของพุทธศาสนาที่เป็นพุทธธรรม พระธรรม พระสังฆ เป็นส่วนะอันสูงสุด เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญาและความสุข เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถปักป้องคุ้มครองภัยอันตราย และบันดาลให้เกิดสิ่งมงคล
  2. ไตรสิกขา คือ ข้อปฏิบัติ 3 ประการของพุทธศาสนา คือ 1. การไม่ทำความชั่ว ทั้งปวง 2. การทำแต่ความดี 3. การทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นหลักธรรมที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความดับทุกข์
  3. นิพพาน คือ ความดับกิเลส ดับวัชกรสังหารและดับทุกข์ เป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา สามารถเข้าถึงได้โดยการบำเพ็ญบุญ
  4. ขันติโสรัจจะ คือ ความอดทน ความสงบเรียบร้อย เป็นธรรมที่ทำให้งาม
  5. หิริโอตตัปปะ คือ ความละอายบาป ความเกรงกลัวบาป เป็นธรรมที่คุ้มครองโลก
  6. กธรรม คือ การกระทำและผลของการกระทำและผลร้ายที่ได้รับในชาติปัจจุบัน อันเนื่องมาจากเคยทำการร้ายนั้นในชาติปางก่อน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพล มีอำนาจยิ่งต่อมนุษย์ สามารถบังการชีวิตมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงหรือเปลี่ยนแปลงธรรม

7. อัปปนาทะ คือ ความไม่ประมาท ไม่วางใจต่อสิ่งที่เป็นอันตราย เป็นธรรมที่ปกป้อง
ศูนย์กลางนุชร์ย

8. สัจจะ คือ ความจริง คือ คิดจริง พูดจริง ทำจริง เป็นธรรมที่ไม่ตาย

9. ความกตัญญูก)((((ว่า)) คือ ความรู้สึกและตอบแทนบุญคุณ เป็นธรรมที่ทำให้คนเป็น
คนดี

10. เบญจศิล คือ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว 5 ประการ คือ 1. ไม่ฆ่าสัตว์
2. ไม่ลักทรัพย์ 3. ไม่ผิดลูกเมียคนอื่น 4. ไม่พูดเท็จ 5. ไม่คืนสุราเมรัย เป็นธรรมที่ทำให้คนเป็น
คนดี

11. อภุคสมูล คือ รากเหง้าของความชั่ว 3 ประการ คือ โภภะ โภสະ โภนะ เป็นธรรม
ที่เป็นที่มาของความชั่ว ความทุกข์ ในโลก

12. โภธรรม 8 คือ ธรรมชาตของโลก 8 ประการ คือ มีลักษณะ-เสื่อมลักษณะ มียศ-เสื่อม
ยศ สรรเสริฐ-นินทา มีสุข-มีทุกข์ เป็นธรรมประจำโลกที่ทุกคนต้องประสบ

13. พรมนิหาร 4 คือ ธรรมอันประเสริฐ 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
เป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ

14. สังคหัตุ 4 คือ ธรรมที่เป็นหลักในการลงเคราะห์ 4 ประการ คือ ทาน ปิยาจา
อัตถจริยา สมานตตา เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจับคคล

15. ผ่าวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับผ่าวาส 4 ประการ คือ สัจจะ ทมະ จาคະ
ขันติ เป็นธรรมสำหรับการครองเรือนของผ่าวาส

16. ไตรลักษณ คือ ลักษณะ 3 ประการ ของสิ่งทั้งปวง คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
เป็นธรรมที่เป็นกฎธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่ง

17. ปฏิจจสมุปนาท คือ ธรรมที่อาศัยกันและกัน แล้วเกิดขึ้นพร้อม คือ อวิชชา สังขาร
วิญญาณ นามรูป สายตา ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปทาน ภพ ชาติ ธรรมะ+โลก ปริเทวะ
ทุกข์ โภตนส-อุปายาส เป็นธรรมที่กล่าว ถึงการเกิดและการดับของความทุกข์

18. อธิบดีฯ คือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกนี้ สมุทัย นิโร นราค เป็นธรรมที่ทำให้ผู้เข้าถึงหลุดพ้นจากความทุกนี้

3. หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง เกือบทั้งหมดมีลักษณะ ที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่เป็นพุทธธรรม หรือหลักธรรมที่เป็นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธศาสนา หลักธรรมที่มีลักษณะแตกต่างไปจากหลักคำสอนเดิมมีเพียง 2 ประการ คือ พระรัตนตรัย ซึ่งมีลักษณะเป็นสรณะอันสูงสุด เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจ สามารถลบบันดาลสิ่งอันเป็นภารණา และปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายได้ และหลักธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นกรรมเก่า ซึ่งมีอำนาจสามารถ ลิขิตชาติวิตนุชัญ

อกิจกรรม

จากผลการวิจัยมีข้อที่น่าสังเกต ดังนี้

1. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง มีทั้งหมด 18 ประการ และมีทั้งหลักธรรมที่เป็นพื้น ๆ ตามัญ และหลักธรรมที่สำคัญที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนา จึงสรุป ได้ว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง มีมากทั้งปริมาณและคุณภาพ เพียงพอที่จะยืนยันถึงความเจริญแพร่หลายของพระพุทธศาสนา และเพียงพอที่จะนำไปพัฒนาชีวิต และสังคมได้

2. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง ทั้งในด้านความ สำคัญความหมาย และประโยชน์ มีลักษณะสอดคล้องกับหลักธรรมที่เป็นพุทธธรรม แต่น่าสังเกต ว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง เพียงแต่กล่าวถึงประเด็น ดังกล่าวเท่านั้น แต่ไม่อธิบายรายละเอียด โดยเฉพาะประเด็นจุดมุ่งหมาย ประโยชน์และความ สัมพันธ์เกี่ยวนี้อย่างขององค์ธรรมในหลักธรรมนั้น และหลักธรรมอื่น เช่น บรรยายเบญจศีลก อธิบายว่ามีอะไรบ้างมีประโยชน์อย่างไร แต่ไม่อธิบายจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของเบญจศีลว่า เพื่อทำให้ชีวิตและสังคมเป็นสุข เป็นธรรมที่ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคม และไม่อธิบายความสัมพันธ์

ขององค์ธรรมว่า การเว้นจากการฝ่าทำให้คนมีชีวิต เป็นบ่อเกิดแห่งความเมตตากรุณา ะงับป้องกัน การลักทรัพย์ ประพฤติมิชอบ การพูดเท็จ การประทุษร้ายสติสัมปชัญญะตามล้ำค้า และไม่เน้นว่าหลักเบณจศิลย์อ่อนสัมพันธ์กับหลักเบณจธรรม เป็นดัง

การที่ไม่อธิบายรายละเอียดในประเพณีดังกล่าว อาจเพราะเกินความจำเป็น หรืออาจเห็นว่า เป็นเรื่องยากลึกซึ้งเกินไป หรืออาจเพราะความไม่รู้ ประการใดประการหนึ่ง หรือทั้ง 3 ประการประกอบกัน

อนึ่งน่าสังเกตว่าในกรณีที่เป็นธรรมพื้น ๆ ทั่วไป คือ ขันดิโสรัจจะ หรือโอดดับปะ ความกตัญญูกตเวที เบณจศิล อกุศล มูล โลกราม จะมีคำอธิบายรายละเอียดมาก แต่ในกรณีที่เป็นธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ พระรัตนตรัย ไตรสิกขา นิพพาน การณ อัปปมาทะ ไตรลักษณ ปฏิจจสมุปนาท อริยสัจจ จะมีคำอธิบายรายละเอียดน้อย

หลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับหลักธรรมอื่น ๆ ทั่วไป คือ เป็นหลักธรรมที่มีคนรู้จักแพร่หลาย แต่อาจไม่ทราบความหมายรายละเอียดความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ขององค์ธรรมของหลักธรรมนั้นและหลักธรรมอื่น ตลอดจนไม่ทราบความมุ่งหมายและประโยชน์ของหลักธรรมนั้น จึงไม่สามารถจะนำหลักธรรมนั้น ๆ มาพัฒนาชีวิตและสังคมให้เต็มศักยภาพของหลักธรรมนั้น ๆ ได้

3. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากหลักคำสอนเดิม มีเพียง 2 ประการ คือ พระรัตนตรัย และหลักกรรม แต่หลักธรรมทั้ง 2 ประการ ต่างเป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา การเชื่อพระรัตนตรัยมิคิด การเชื่อหลักกรรมมิคิด ทำให้เราเชื่อพระพุทธศาสนาผิดไปด้วย

การเชื่อพระรัตนตรัยในลักษณะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจสามารถบันดาลสิ่งอันพึงปรารถนา และปักป้องคุ้มครองภัยอันตรายได้ แม้จะมีประโยชน์ในด้านเป็นกำลังใจ แต่ยังเป็นความเชื่อที่บกพร่องผิดหลักของพระพุทธศาสนา คือ หวังพึ่งอำนาจจากภายนอก หวังพึ่งความ

ช่วยเหลือจากคนอื่นสิ่งอื่น มากกว่าจะพึงตนเอง ใช้สติปัญญาของมนุษย์เอง กระทำเอง แก้ปัญหา หาเอง ซึ่งเป็นหลักของพระพุทธศาสนา

ตามหลักพระพุทธศาสนา สรรพสิ่งเกิดจากเหตุปัจจัยและเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มี สิ่งใดที่มีอิทธิปัจจัยหรือ ผลงานให้นอกเหนือไปจากเหตุปัจจัยได้ สิ่งมงคลสิ่งอันเพิ่งปรากฏ ผลของกิจกรรม อันตรายต่าง ๆ เกิดจากเหตุปัจจัยทั้งสิ้น มนุษย์มีสติปัญญาสามารถเข้าถึงเหตุปัจจัย สามารถเกือกุลหรือประกอบเหตุปัจจัยนั้น เพื่อให้ได้รับผลสิ่งที่เพิ่งปรากฏ หรือหลีกเลี่ยงภัย อันตรายที่ไม่ปรากฏได้

การเชื่อในลักษณะกรรมเก่า คือ เชื่อว่าผลร้ายที่ได้รับในชาติปัจจุบันเป็นเพาะ กรรมชั้วที่ตนกระทำมาในชาติปางก่อนทั้งสิ้นนั้น เป็นความเชื่อเรื่องกรรมที่ผิดจากหลักกรรมใน พระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นหลักกรรมว่า เป็นการกระทำที่ประกอบด้วย เจดนา เน้นชาติปัจจุบัน คือ ชีวิตนี้ และเน้นว่ามนุษย์สามารถประกอบกรรม และลิขิตกรรม หรือผลกรรมได้

การเชื่อในลักษณะกรรมเก่า อาจมีประโยชน์ในฐานะเป็นสิ่งปลอบใจ ทำให้ยอมรับ สภาพหรือทำให้ทำใจได้ แต่จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม

พระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็น วิริยาทาน กรรมวาก และขณะวาก คือ เป็นศาสนาที่ เน้นความเพียรพยายาม เน้นการกระทำ และเน้นปัจจุบัน การเชื่อและรอความช่วยเหลือจากสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ต้องประกอบกระทำเอง และการเชื่อในกรรมในอดีตชาติ จึงเป็นความเชื่อที่ผิดพลาด จากหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งควรจะมีการปรับปรุงแก้ไข

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวรรณกรรมหนังตะลุงจำนวน 59 เรื่อง พบหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพียง 18 ประการ แต่มิได้หมายความว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนัง ตะลุงมีเพียง 18 ประการเท่านั้น เพราะในวรรณกรรมหนังตะลุง แต่ละเรื่องยังมีแนวคิด หรือแก่น

ของเรื่อง หรือปรัชญาของเรื่อง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น เรื่อง หัวรักเหวากำถาย ของฉัน อรอนุต แสดงแนวคิดว่า “ที่ไม่มีรักก็ไม่มีทุกข์” เรื่องมารชีวิต ของ พ่วง บุญราษฎร์ แสดงแนวคิดว่า “คนคนเช่นไรก็เป็นคนเช่นนั้น” เรื่องมิติมีดของมายา ของ บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ แสดงแนวคิดว่า “อวิชชาทำให้มนุษย์ตกอยู่ในความทุกข์” เป็นต้น วรรณกรรมหนังตะลุงจึงสัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น

อัตลักษณ์ และการทำงานของหลักธรรม จะมีลักษณะที่สัมพันธ์และสนับสนุนกัน เช่น เมื่อมีความศรัทธาในพระรัตนตรัย ยิ่คถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ หลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับ พระรัตนตรัยหลายประการ เช่น การเรวนากับบัณฑิต การไม่คบคนพาล การบูชากวนบูชา ก็ เกิดขึ้น เมื่อความกตัญญูกตเวทีต่อบิความราดาเกิดขึ้น ความเคารพความอ่อนน้อม ความสงเคราะห์ คนควรสงเคราะห์ก็เกิดขึ้น เป็นต้น

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง จึงมีมากกว่า 18 ประการ ซึ่งควรจะได้วิจัยโดยละเอียดต่อไป

2. ความมีการวิจัย หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงอย่าง ละเอียดทั้งในด้านสำคัญ ความหมาย องค์ประกอบ เจตนา ประโยชน์ การพัฒนาเปลี่ยนแปลง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถประยุกต์หรือปรับหลักธรรมนั้น มาพัฒนาชีวิตและสังคมได้เดิม ศักยภาพ

3. ความมีการวิจัยเบรียนเทียน หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรม หนังตะลุงกับหลักธรรมที่เป็นพุทธธรรม ให้กว้างขวางลึกซึ้งขึ้น เพื่อจะได้ทราบความเหมือนและ ความแตกต่าง เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถปรับปรุงหลักธรรมนั้นให้สอดคล้องกับหลักธรรมที่ เป็นพุทธธรรมสืบไป

อัตลักษณ์ หรือปรัชญาของเรื่อง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุงเป็น หลักธรรมที่แพร่หลาย เป็นหลักธรรมที่รับใช้ชีวิต เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต

และสังคม ความมีคุณภาพของพ่อแม่หรือความเจริญแพร่หลายของหลักธรรม ย่อมส่งผลต่อการพัฒนา
ชีวิตและสังคมโดยเฉพาะชีวิตและสังคมชาวไทยภาคใต้โดยตรง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

จากผลการวิจัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง ผู้วิจัยนี้
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ควรวิจัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง ให้กว้างขวาง
และลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. ควรวิจัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมการแสดงของภาคใต้ชนิด
อีน ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. ควรวิจัยอิทธิพลของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมการแสดงของ
ภาคใต้ ที่มีต่อชาวบ้านภาคใต้